

20 punkter

om å arbeide med lyd

Det er mange myter om lyd. De fleste av dem blir spredd av teknikkfreaker som sitter bak imponerende kontrollbord. La deg ikke bløffe av dem. Mytesprederne har ett av to motiver: Hvis de selger noe, er de ute etter pengene dine. Hvis de ikke selger noe, gjemmer de seg bak utstyret for å føle seg trygge. Det er lett å arbeide med lyd, hvis du bare passer på å gjøre det enkelt. Den største utfordringen i lydarbeidet er å mestre opptaksituasjonen.

Av Magne Lindholm

- 1 Ingen ting kan overgå nærvær og ører**
Det aller viktigste med et lydopptak er at du selv er til stede og følger med på hva som skjer. Dessuten har du ører. De er det mest avanserte måleinstrumentet for lyd som er konstruert. Stol på dem.
- 2 Reis lett**
Glem utstyrsmanien. Bruk lett, enkelt opptaksutstyr som du kjenner ut og inn, og har råd til å miste. Dyrt utstyr skaper tyverifrykt, og det er veldig upraktisk. Mikrofonbruken din vil uansett påvirke lyd kvaliteten mye mer enn noen teknisk nyvinning kan gjøre.
- 3 Hvis du skal bruke penger på noe, skal det være en god mikrofon**
Du får aldri bedre opptak enn det mikrofonen gir deg. Mikrofoner er det eneste lydutstyret som fortsatt er kostbart. En god mikrofon er din beste venn, og skal behandles slik også. Hvis

du skal arbeide mye med håndholdt mikrofon, er det viktigere at den er isolert mot håndstøy enn at den er superfølsom.

- 4 Øv med utstyret**
Ta utstyret fram i ledige stunder, gjør prøveopptak og hør på dem. Lær det å kjenne så godt at du kan håndtere det i mørke, eller nedi en bag under et bord.

- 5 Gå tett innpå med mikrofonen**
Der du plasserer mikrofonen, vil lytteren oppholde seg når hun hører opptaket. Lytteren skal selvfølgelig ha orkesterplass. Halverer du avstanden, firedobler du lydstyrken. Gå så tett innpå som du bare kan, og hold mikrofonen stille.

- 6 Oppsøk virkelige situasjoner, og ta dem opp**
Det er få ting som kan formidle en stemning så effektivt som et godt lydopptak. Lyden vekker flere assosias-

sjoner enn bilder, og det er den som styrer billedopplevelsen. Derfor skal du bruke så mye autentisk lyd som mulig.

- 7 Hør alltid på opptaket underveis**
Gjør det til en vane å bruke hodetelefon når du tar opp. Hvis du lar være, er det som å ta bilder uten å se i søkeren. I dag ser det til og med normalt ut å gå med dingser på hodet.

- 8 Vær synsk**
All dramatik består av sekvensen før – overgang – etter. Når du tar opp, forsøker du å se for deg hva som vil skje, og begynner opptaket før det begynner. Ta med så mye bånd eller disketter at du har råd til å bomme.

- 9 Ta opp bakgrunnslyd**
Uansett hvor du tar opptak, må du sikre deg noen minutter sammenhengende bakgrunnslyd fra miljøet. Det trenger du når du skal redigere. Ikke bry deg om at det ser dumt ut å stå stille med mikrofonen uten å si et ord.

(Foto TP)

- 10 Glem alt du har sett på fjernsyn**
Fjernsynet er forbildet for de fleste nybegynnere, men når det gjelder lyd er alt de viser helt feil. I nyhetene sender de mest konfronterende intervjuer. Det krever at du har en god nyhetssak, og det har du sjelden. Reporterne må ha stor mikrofonavstand på grunn av bildene, og vipper mikrofonen fram og tilbake. Derfor sender fjernsynet mye dårlig lyd.

- 11 Ikke sats på intervjuer**
La heller folk fortelle hva som har hendt. Det gjør de best når de oppholder seg på selve åstedet for hendelsen. Der kan de både huske og peke.

- 12 Unngå tomme rom**
Sky tomme rom «der vi kan være i fred» som pesten. De er fulle av ekko. Ta heller opp samtaler i levende miljøer, med mikrofonen tett inn til munnen til den som snakker.

- 13 Hvis du tar opp i stereo, skal det viktigste ligge i midten**
Legg viktige personer eller hendelser midt i lydbildet når du tar opp. Bredden i stereobildet brukes til å tegne skogens sus, trafikkens larm eller viftenes støy. Stereomikrofonens to

sektorer skal peke på tvers av hovedlydkilden. Når du redigerer kan du flytte hovedpersonene i lydbildet.

- 14 Merk alle opptak**
Absolutt alle opptak må merkes med sted, situasjon og dato umiddelbart. En umerket kassett eller disk er pr. definisjon tom, og blir slettet ved første forveksling.

- 15 Lag logg**
Lytt gjennom opptakene så fort du kommer hjem. Før en nøyaktig logg med stikkord, tid eller identifikasjonsmerker. Skriv opp hva du kan tenke deg å bruke.

- 16 Bruk miljølyd som lim**
Produksjonen din er et puslespill som kan høres rart ut, med brå klipp og snåle overganger. Hvis du legger en sammenhengende stripe miljølyd i bakgrunnen er det ingen som merker det.

- 17 Rediger luftig**
Etter at datamaskinene ble allemannseie, høres det ut som om folk har sluttet å puste. Ta vare på pustet- og tenkepauser. Husk at god klippe-ryme forutsetter hvilepunkter. Da får lytteren tid til å bruke fantasien.

- 18 Ikke vær redd for å si ting sjøl**
Som regel vil du være til stede i produksjonen som øyenvitne, siden du jo var der. Du bør fortelle hvor du var og hva som hendte, hvis ingen andre gjør det.

- 19 Pass deg for rettighetsspøkelse**
Husk at *all* musikk er rettighetsbelagt. Ikke bruk noe musikk fra plate eller nett uten skriftlig tillatelse. Slurver du her, kan du risikere erstatningskrav, eller at produksjonen ikke blir publisert. Bruk miljølyd, eller frikjøpt/klarert musikk. Det finnes også dataprogrammer som lar deg smøre sammen din egen bakgrunns-musikk.

- 20 Møt menneskene**
Når du har arbeidet med lyd en stund, vil du oppdage at de største utfordringene for en skapende lyd-arbeider ligger på det mellommenneskelige planet. På det feltet er ennå ingen ferdig utlært. En utfordring!

Magne Lindholm har arbeidet i NRK i 12 år, med kulturstoff og radiodokumentarer. Han har skrevet lærebøkene Lyd og Makt. Mening. Medier. I dag underviser han ved Journalistutdanning ved Høgskolen i Oslo.